

slovenska ljudstva v soseščini Slovincov. Dovod, da so Slovenci staro evropsko ljudstvo, iz njih sosedov“. — Str. 57 je v oklepih čitati: „Dalje v prihodnjem letopisu“. — Da nadaljevanja tega doslej ni, vzroki temu so notranji in zunanji. Spisi Poženčanovi, da bi služili na korist, morali bi se razumno izbirati in predelovati, ne le prečertovati, kar pa ni lahko delo, marveč sitno in mučno, vzlasti pisateljem, kateri sicer radi delujejo na književnem polju. Razun tega dohajajo Matici od leta do leta boljši spisi in to v toliki obilici, da omenjenih manj izbranih lahko pogreša, ktere vendar zvesto shranjuje spisovalcu v hvalni spominj in prihodnjim preiskovateljem domačih stvari v porabo.

Zgodovinski obrazci.

Avstrijska ljudstva v starodavnih časih.

Vsi ti navedeni narodi so prišli po dolgih in kervavih bojih v I. stoletji po Kr. stalno pod Rimsko gospodstvo. Sicer so že v zadnjem stoletji pr. Kr. Rimci razširjali svojo oblast nad ljudstva onkraj jadranskega morja, po Cezarjevi smerti 44. pr. Kr. so skušala ta ljudstva iznebiti se rimskega upliva in Ilirski Japodi so napadali rimske naselbine Oglej in Terst (Tergeste). Ali l. 34. je premagal Oktavijan mesto Metul, ter podvergel ilirska plemena, a keltska do Donave sta pa njegova pastertka Druzij in Tiberij, in Donava je bila meja Rimski oblasti. Ob reki so stavili terdnjave, iz katerih so potem nastala mesta, kakor n. pr. Lavreacum ob Anži, kjer se v Donavo izliva in Carnuntum (dan. Petronell) ne daleč od Dunaja. Osvojene dežele so ločile v provincije; naj bolj važne med njimi ste Norika in Panonija. Norika je obsegala Bistriško dolino na Tirolskem, Solnograško, Gorenjo Avstrijo do Donave, Dolenjo Avstrijo do Golovca (Kalenberga) *) blizu Dunaja, potem Štirsko, Koroško in majhen del Kranjskega. Rimci so jo delili v pobrežno Noriko poleg Donave do grebena severnih Alp in v notranjo Noriko. — V pobrežni Noriki je bil že omenjeni Laureacum, Juvavo (Salzburg), Lentia (Linc) i. dr. v notranji pa Celeia (Celje), Virunum in Tiburnija na Koroškem. — Panonija je bila na desnem obrežji Donave od Kalenberga do ustja reke Save, ta je obsegala današnjo Ogersko ta stran Donave, Slavonijo, severno-vzhodno stran Hervaške (Civil-Kroazien) in vzhodno stran Kranjske, Štirske in Dolenje Avstrije. Pozneje za cesarja Trajana (98—117 p. Kr.) so razločevali Gorenjo-Panonijo, severo-zahodno, tedaj tudi naše dolenske kraje od Dolenje (jugo-vzhodne). V Gorenji-Panoniji so bila mesta: Vindobona (Dunaj) uže omenjeni Carnuntum, Petovio (Ptuj), Siscia (Sisek) ob izlivu Kolpe v Savo, potem Aemona,

*) Kalenberg pri Dunaji navadno slovené: Golovec, a ime izvira od gält, gält (gelt), kar pomeni nerodovitnost (jalovost), Galtenberg (pust hrib).

Navportus i. dr.; v Dolenji-Panoniji je bilo: Aquincum (Stari Budim), Mursa (Osek), Taurunum (Semlin), Singidunum (Belgrad), Sirmium pri Mitrovici ob Savi.

Zemlja poleg Soče in jadranskega morja do julskih planin se je štela k Istriji in Dalmaciji, in s to vred k Italiji. V tretjem stoletju so pričeli zemljo ob gorenji Savi, od julskih planin do Trojan k Italiji, imenovali so to deželo Karniolijo ali mala Karnija, prvotna Karnija je obsegala zemljo poleg Soče in Taljamenta. Ta razdelitev je vplivala tudi pri vpeljanji kerščanske vere. Od glavnih mest, kakor so bila tačas namreč: Akvileja v Istriji in Veneciji, Sirmija v Panoniji in Lavreak v pobrežni Noriki, širila se je tudi kerščanska vera po okolišnih deželah. Slavni kerščanski škofje in oznanovalci sv. vere so bili sv. Hermagor v Akvileji, sv. Andronik v Sirmiji, sv. Sirij v Lavreaku. Sveto vero s svojim življenjem so pričali tudi sv. Maksimilijan v Celji † 248; sv. Viktorin v Ptuju † 303, sv. Just v Terstu. Ko je cesar Teodozij I. 349 vstajnika Evgenija zmagal v Vipavski dolini, je nehalo malikovanje po naših krajih, a nastopil je drug zleg.

2. a) Preseljevanje narodov.

L. 375 po Kristusu pridrli so divji Huni iz srednje Azije v Evropo, in so se na sedanjem Ogerskem ob reki Tisi naselili. Vzročili so silno gibanje narodov, katero „preseljevanje narodov“ imenujemo. Naj strahovitejši so bili pod svojim kraljem Atilom, kterega so Germani šibo božjo imenovali. Da bi podjarmil rimsko državo, prisilil je Teodozija II., cesarja vzhodno-rimske države, da mu je odstopil deželo na desnem obrežju Donave. L. 451 vzdignil se je proti zahodno-rimski državi, ter derl s svojimi četami, večjidel konjiki, preko Norika v Galijo ali Francosko. Ko so ga v Galiji odgnali, napotil se je l. 452 v Italijo proti Rimu in je med potjo razdjal Emono in slovečo Akvilejo (Oglej).

Tudi Rim bi bil razdjal, pa papež Leon I. ga je s pomočjo božjo odvernili. Leto potem je umrl Atila nagle smerti. Njegovi vojaki pokopali so ga na Ogerskem. Ljudstva, ki so pred njegovimi četami v druge dežele zbežala, prišla so po njegovi smerti deloma zopet nazaj. Hunska država pa je kmalo potem čisto razpadla.

b) Sv. Severin.

Kmalo po Atilovi smrti l. 454 prišel je iz jutrove dežele v stari Norik mož sv. Severin, ki ga apostola avstrijskega imenujemo, in se je naselil v mestici Asturi. Polajševal je stan ubogih prebivalcev na mnogi način; preskerboval jim je hrano in obleko, ter jih spodbujeval k pogumu, da so se krepko v bran stavili svojim sovražnikom. Njegovi izreki so veljali narodom in knezom za veljavne. Barbarske kralje je s svojo mo-

gočno besedo večkrat pregovoril, da so jeli bolj človeško ravnati s premaganci. Sv. Severin je bil s kratka varuh deželi, rešitelj zatiranim, oče ubogim in vodnik vsem hrepenečim po resnici.

Enkrat je prišel Odoakar, vojvoda Herulov s svojimi vojaki k njemu po blagoslov. Severin ga je blagoslovil in prerokoval, da si bo Laško podjarmil in bo postal mogočen kralj. To prerokovanje se je tudi vresničilo. L. 476 razrušil je rimsko državo ter se imenoval kralja Italije.

Sv. Severin pa je vstanovil samostan Heiligenstadt, in zbral mnogo mnihov krog sebe, kateri so po njegovem redu živeli in keršanstvo razširjali po naših deželah. (Dalje prih.)

Zabava in pouk.

Toplota zemlje v znotranjem.

Ako si mislimo, da je zemlja v znotranjem ognjeno-tekoča, in da jo (žarjavico) terda kamenita skorja obdaja, vprašajmo naj popred, od kod je ta skorija, ali nastaja še neprenehoma, in ali se bode še kedaj stopila?

Kar si moremo domišljevati temeljitega o tem, je to:

Nekdaj, gotovo pred mnogimi milijoni leti, je bila toplota zemlje tolika, da se je to kamenje topilo in cela zemlja je bila tekoča ognjena kroglja. Ker se je pa toplota izgubljevala v svetski prostor, ohladila se je zunanja plast, sterdila in s časom spremenila v debelo skorijo, ki sedaj jedro oklepa.

Da bi toplota v sredi zemlje kedaj tako narastla, da bi se kamenita odeja morala zopet stopiti, tega se ne moremo nadejati. Zemlja izgublja marveč vsaki dan obilo toplote. S plinovi, ki puhte na posameznih krajih iz zemlje, odhaja toplina, in zemlja se hladi. Izvirajoči vrelici odtegujejo ji v eno mer toplote, in ognjeniki ravno tako. Toraj bi bilo prej mogoče, da zemlja omerzne, nego da zopet vzplamti.

A tudi temu je težko priterditi. Kdor sicer še nikdar ni čul nič o kemiji, a je katerikrat vidil, da merzlo vitriolovo olje (50₃ - žveplena kislina) v merzlo vodo vlito naredi prav vročo zmes, ta bode tudi priznati moral, da se toplina po kemijskej poti vzbujaja. To je tudi v vsakem slučaju gotovo, kadar toploto po umetnej poti narejamo. Vsak si tedaj lahko misli, da se more znotraj zemlje vsled kemijskih pretvorb vzbujati toliko toplote, kolikor jo je potreba, da se nadomestuje tista, ki jo vsaki dan zemlja iz sebe oddaja.

Nasprotno pa ni dvomiti, da je za ohranitev zemlje potrebno, ka neprenehoma iz sebe daje toploto, ki jo v sebi v preobilni meri rodi. In kadar se zemlja odpre ter skozi ognjenike bluje velika plamena in